

ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ І СЛУХАЧІВ У ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В ВВНЗ ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА

DETERMINATION OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC TRAINING OF TRAINEES AND STUDENTS IN THE PROCESS OF CONTINUOUS EDUCATION IN HMEI THE BORDER HIGH SCHOOL

У статті визначено організаційно-педагогічні умови соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в Національній академії Державної прикордонної служби України (НАДПСУ). Констатовано, що ефективність соціально-економічної підготовки майбутніх прикордонників є недостатньою для ефективного вирішення професійних завдань на сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в умовах коли Україна отримала статус країни кандидата в члени ЄС. Останній факт, визначає кардинальні зміни у підготовці прикордонників бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти. Встановлено, що важливим чинником вирішення окресленого завдання є підготовка висококваліфікованих фахівців Державної прикордонної служби України нового типу, готових комплексно вирішувати складні та багатопланові соціально-економічні та професійні завдання не лише на кордонах України, а на кордонах Євросоюзу. З метою визначення ефективних організаційно-педагогічних умов соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі неперервної освіти було здійснено наукову розвідку з аналізу та уточнення змісту терміну «умови». Результатом наукового дослідження стало визначення організаційно-педагогічних умов на двох рівнях вищої освіти бакалаврському та магістерському. Наскрізними педагогічними умовами визначено: створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії академії та ДПСУ; розроблення навчально-методичного забезпечення безперервної самоосвітньої діяльності курсантів та слухачів НАДПСУ. Специфічність інших педагогічних умов зумовлено цільовими орієнтирами та відмінностями в підготовці курсантів і слухачів ВВНЗ ДПСУ. Для формування СЕП курсантів (майбутніх офіцерів тактичного рівня) організовано через впровадження педагогічної умови, що орієнтує освітній процес НАДПСУ на активне програмно-мотивоване опанування курсантами соціально-економічних компетенцій. В умовах ступеневості освіти в академії відбувалася трансформація цієї педагогічної умови в процесі здобуття офіцерами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», яка детермінувала розвиток мотивації в слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативному рівні. Наступною педагогічною умовою СЕП курсантів НАДПСУ визначено використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту. Надалі на магістерському рівні запропоновано педагогічну умову, що передбачає урахування

науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ. Зазначені педагогічні умови детерміновано специфікою СЕП курсантів і слухачів.
Ключові слова: умови, організаційно-педагогічні умови, професійна підготовка, офіцери тактичного та оперативного рівнів, освіта, соціально-економічна компетентність.

The article defines the organizational and pedagogical conditions of socio-economic training of cadets and trainees in the process of continuous education at the National Academy of the State Border Service of Ukraine (NADPSU). It was established that the effectiveness of the socio-economic training of future border guards is insufficient for the effective solution of professional tasks at the current stage of the development of society, especially in the conditions when Ukraine received the status of a candidate country for EU membership. The last fact determines radical changes in the training of border guards at the bachelor's and master's levels of higher education. It has been established that an important factor in solving the outlined task is the training of highly qualified specialists of the State Border Service of Ukraine of a new type, ready to comprehensively solve complex and multifaceted socio-economic and professional tasks not only on the borders of Ukraine, but also on the borders of the European Union. In order to determine effective organizational and pedagogical conditions for socio-economic training of cadets and trainees in the process of continuous education, a scientific investigation was carried out to analyze and clarify the meaning of the term "conditions". The result of the scientific research was the definition of organizational and pedagogical conditions at two levels of higher education, bachelor's and master's. End-to-end pedagogical conditions are defined as: creation of an integrated educational space based on the interaction of the academy and the DPSU; development of educational and methodical support for continuous self-education of cadets and students of NADPSU. The specificity of other pedagogical conditions is due to target orientations and differences in the training of cadets and trainees of VVNIZ DPSU. For the formation of SEP of cadets (future officers of the tactical level), it is organized through the implementation of a pedagogical condition that orients the educational process of NADPSU to the active program-motivated acquisition of socio-economic competencies by cadets. In conditions of gradual education in the academy, the transformation of this pedagogical condition took place in the process of obtaining the master's degree by officers, which determined the development of motivation in trainees regarding the development of socio-

УДК 378:356:005.336.2:001.5.(043)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.1.24>

Дяк В.В.,
доктор пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького

economic knowledge and skills and their use at the operational-tactical level. The next pedagogical condition of the SEP of NADPSU cadets is the use of modular and project-based learning technologies for future officers to acquire tactical-level skills and abilities to make optimal decisions in simulated socio-economic situations of the professional context. In the future, at the master's level, a pedagogical condition is proposed, which provides for the consideration by scientific and pedagogical workers of the features of

socio-economic activity during the decision by future officers of the operative-tactical level of managerial and logistical tasks in various areas of responsibility of the State Security Service. The specified pedagogical conditions are determined by the specifics of the SEP of cadets and trainees.

Key words: conditions, organizational and pedagogical conditions, professional training, officers of the tactical and operational levels, education, socio-economic competence.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Професійна підготовка висококваліфікованих фахівців ДПСУ в умовах війни України з росією спрямовується на формування компетентних офіцерів-прикордонників, готових до вирішення складних і різнопланових професійних та соціально-економічних проблем. Соціально-економічна освіта майбутніх фахівців прикордонного відомства тактичного (курсантів) та оперативно (слухачі магістратури) рівнів має на меті сформулювати чітко та науково обґрунтоване уявлення офіцерів ДПСУ про економіку, соціальні процеси в сучасному суспільстві, сприяти формуванню цілісного розуміння системи ринкових і соціальних відносин та розширити означені аспекти компетентності у слухачів магістратури, особливо, коли Україна набула статусу країни кандидата на членство в ЄС.

З метою вдосконалення соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів НАДПСУ необхідно створити оптимальне педагогічне середовище шляхом визначення дієвих організаційних і педагогічних чинників, які сприятимуть оптимізації безперервної освіти офіцерів-прикордонників. Таке розуміння способів удосконалення процесу безперервної освіти в НАДПСУ зумовлює необхідність конкретизації змістового наповнення категорії «умови» у різних значеннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розробки педагогічних (організаційних, організаційно-педагогічних) умов підготовки офіцерів прикордонного відомства, перманентно підіймається у сфері наукових досліджень. Так, науковцями виокремлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування в майбутніх офіцерів-прикордонників економічної культури (Ю. Балашова [1]), економічної компетентності (К. Тушко [11]), інформаційної культури (А. Білорус [2]); розвитку військово-спеціальної компетентності у процесі магістерської підготовки (В. Веретільник [4], О. Діденко [4]); удосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності (А. Кучеренко [6]); вдосконалення виховання курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України (Д. Коцера [5]); формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної

логістики (О. Маслій [9]); використання контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів (В. Полюк [12]) та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак резюмування наукових доробків сучасних авторів засвідчило відсутність цілеспрямованих пошуків у напрямі виокремлення організаційно-педагогічних умов соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ. Водночас, анонсоване дослідження базується на існуючих теоретико-методологічних засадах військової освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основним завданням наукової розвідки є визначення організаційно-педагогічних умов соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти у ВВНЗ прикордонного відомства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науково-педагогічній літературі виокремлюють такі ознаки поняття «умова», у тому числі педагогічних, що відображають певну організацію освітнього процесу в контексті нашого дослідження:

- використання об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища ВВНЗ для вирішення поставлених завдань у процесі організації безперервної освіти;
- забезпечення найефективнішого «перебігу» педагогічних процесів та явищ, що відображають їх впорядкованість і доцільність.

На основі теоретичного аналізу літературних джерел було визначено перелік потенційно ефективних педагогічних умов соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ.

Для визначення об'єктивного й адекватного переліку організаційно-педагогічних умов, що впливають на формування у курсантів та розвиток у слухачів НАДПСУ соціально-економічної компетентності, а також з урахуванням різних поглядів на зазначену проблематику було застосовано метод експертних оцінок, який є достатньо ефективним для дослідження складних і багатокритеріальних завдань. Останнім часом метод групових експертних оцінок досить часто використовують в освіті та педагогіці для оцінки якості навчання

і викладання, для аналізу технологій освітнього процесу, оцінки особистісних характеристик тих, хто навчається, експертизи навчальних матеріалів, методичних і дидактичних досліджень тощо.

У формуванні експертної групи важливим питанням є дотримання вимог, що висувуються не лише до експертів, але й до особливостей її формування. Зокрема, такі групи мають бути узгодженими, компетентними та готовими до співпраці. Кандидатами в експерти були досвідчені офіцери-прикордонники, начальники структурних прикордонних підрозділів, психологи та науково-педагогічні працівники. Важливим моментом щодо формування експертної групи є визначення її чисельності, яку було визначено за формулою:

$$N_g = \frac{\phi \cdot d^2}{\Delta Q^2 \cdot (1 - \bar{\gamma})},$$

де N_g – достатня кількість експертів: $N_g \in [N_{\min}, N_{\max}]$, d – розмах індивідуальних експертних оцінок, $\bar{\gamma}$ – довірча ймовірність, ΔQ – встановлене значення абсолютної похибки для колективної оцінки експертів, ϕ – коефіцієнт, що залежить від значення довірчої ймовірності. Для отримання достовірних результатів роботи експертної групи виявилось достатньо 40 експертів (за довірчої ймовірності $\bar{\gamma} = 0,95$).

Групи експертів було сформовано з дотриманням усіх вимог щодо такої процедури та із застосуванням низки спеціалізованих методик, зокрема методу взаємних рекомендацій, аналізу анкетних даних, визначення комплексної оцінки компетентності, методу встановлення узгодженості кандидатів в експерти тощо. Зазначені методи дозволили сформувати компетентну та узгоджену експертну групу. Коефіцієнт узгодженості кандидатів в експерти було обчислено за формулою Кендела, яка для випадку неспівпадіння рангів має вигляд:

$$W = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)},$$

де m – кількість кандидатів в експерти, n – кількість питань,

$$S = \sum_{i=1}^n ((R_i - R_{cp})^2),$$

де $R_{cp} = \frac{1}{n} \sum R_i$ – середній ранг показника, R_i – сумарний ранг.

Величина W свідчить про ступінь спільності експертів. За результатами її застосування розрахований коефіцієнт узгодженості виявився досить високим ($W = 0,811$), що свідчить про високий рівень узгодженості сформованої групи експертів. Коефіцієнт конкордації (узгодженості) знаходиться в межах від 0 до 1, тобто $0 < W < 1$. Чим більше W , тим більша узгодженість кандидатів в експерти і навпаки. Для доведення значущості обчисленого

коефіцієнта конкордації було застосовано критерій Пірсона:

$$\chi^2 = m \cdot (n - 1) \cdot W,$$

де m – кількість кандидатів в експерти, n – кількість питань, W – визначений коефіцієнт конкордації [10, с. 76]. Застосування критерію Пірсона засвідчило високу статистичну значущість коефіцієнта узгодженості кандидатів в експерти на рівні $p \leq 0,01$

Крім того, результати визначення коефіцієнтів взаємних рекомендацій та анкетних даних для кожного кандидата в експерти також підтвердили можливість спільної ефективної роботи групи. Отже, під час подальшого дослідження для вирішення дискусійних або спірних питань можна використовувати висновки сформованої експертної групи.

Робота експертів передбачала проведення низки турів опитування щодо ефективності виділених педагогічних умов для формування усіх компонентів соціально-економічної компетентності офіцерів-прикордонників:

- мотиваційно-світоглядного;
- інформаційно-змістового;
- конативно-деонтологічного;
- особистісно-рефлексивного.

У результаті роботи з 13 запропонованих педагогічних умов експерти виокремили 6 умов, що найбільш ефективно сприятимуть формуванню соціально-економічної компетентності курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ.

Достовірність результатів роботи експертів було підтверджено шляхом використання такого спеціального математичного інструментарію, як дисперсійний факторний аналіз. Дисперсійний аналіз – це аналіз мінливості ознаки під впливом певних контрольованих змінних чинників. Метод однофакторного дисперсійного аналізу застосовують для дослідження зміни результативної ознаки під впливом змінних умов або градацій певного фактора.

У нашому випадку якість результативної ознаки були компоненти соціально-економічної компетентності, а градаціями певного фактора – педагогічні умови.

Серед виділених експертною групою організаційно-педагогічних умов шість сприяють формуванню зазначеної компетентності здобувачів вищої освіти у НАДПСУ за першим (бакалаврським) рівнем, а саме;

- створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії НАДПСУ та ДПСУ;
- розроблення навчально-методичного забезпечення з метою організації безперервної самоосвітньої діяльності курсантами та слухачами НАДПСУ;
- орієнтація освітнього процесу НАДПСУ на активне програмно-мотивоване опанування

- курсантами соціально-економічних компетенцій;
- розвиток мотивації в слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативному рівні;
- використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту;
- урахування науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативно-тактичного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ.

Варто зазначити, що виділені організаційно-педагогічні умови забезпечують формування структурних компонентів соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, що було доведено шляхом дисперсійного аналізу.

Сутність методу дисперсійного аналізу полягає у тому, що дисперсія випадкової величини

(соціально-економічної компетентності) поділяється на факторну та залишкову дисперсію. Перша викликана дією чинників (організаційно-педагогічними умовами), а інша – зумовлена випадковими причинами. Завдання полягало в тому, щоб переконатися, що факторна дисперсія буде статистично значуще перевищуватиме залишкову дисперсію. Для використання методу важливим є правильний опис та систематизація якісних характеристик рівнів фактора і замірів вияву цих рівнів. Для вирішення поставленого завдання рівнем фактора було обрано шість організаційно-педагогічних умов, а замірами – компонентний склад соціально-економічної компетентності. Щодо кількісних характеристик методу, то такими індикаторами були оцінки, виставлені експертами. Експерти встановили, як виокремлені педагогічні умови впливають на формування кожного компонента. Результати опитування експертної групи подано в таблиці 1.1.

Аналіз таблиці 1.1 та величина середнього значення виборів свідчать, по-перше, про правильність відбору визначених організаційно-педагогічних

Таблиця 1.1

Результати опитування експертної групи щодо впливу організаційно-педагогічних умов на компонентний склад соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів тактичного рівня

Компоненти соціально-економічної компетентності	Організаційно-педагогічні умови			
	Орієнтація освітнього процесу НАДПСУ на активне програмно-мотивоване опанування курсантами соціально-економічних компетенцій / розвиток мотивації у слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативно-тактичному рівні	Створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії НАДПСУ та ДПСУ	Використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту/ урахування науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативно-тактичного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ	Впровадження навчально-методичного забезпечення з метою безперервної самоосвітньої діяльності курсантами та слухачами НАДПСУ
	f_1	f_2	f_3	f_4
Мотиваційно-світоглядний	40	39	37	32
Інформаційно-змістовий	39	40	36	33
Конативно-деонтологічний	38	38	40	35
Особистісно-рефлексивний	38	38	37	39
Середнє групове значення $\bar{x}_{гр}$	38,75	38,75	37,5	34,75
Загальне середнє значення \bar{x}	37,4375			

умов; по-друге, про одностайність думок експертів щодо такого впливу; по-третє, вони дають змогу визначити найбільш ефективні організаційно-педагогічні умови щодо формування конкретних компонентів соціально-економічної компетентності [3, с. 215–217].

Статистичні гіпотези в такому випадку мають вигляд:

H_0 – фактор (рівні фактора педагогічні умови) не впливає на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

H_1 – фактор суттєво впливає на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Відповідно до процедури застосування факторного аналізу розрахуємо різницю за формулою

$$y_{ij} = x_{ij} - \bar{x}$$

Обчислимо загальну та факторну суми:

$$r_{заг} = \sum_{i=1}^q \sum_{j=1}^p (x_{ij} - \bar{x})^2 = 85,9375 ;$$

$$r_{факт} = q \sum (\bar{x}_{ep} - \bar{x})^2 = 42,6875$$

Тоді залишкова сума $r_{залиш} = 85,9375 - 42,6875 = 43,25$.

Визначаємо факторну та залишкову дисперсії (таблиця 1.2):

$$S_{факт}^2 = \frac{r_{факт}}{p-1} = \frac{42,6875}{4-1} = 14,2292 ;$$

$$S_{залиш}^2 = \frac{r_{залиш}}{p(q-1)} = \frac{43,25}{4 \cdot 3} = 3,6042 .$$

Для перевірки нульової гіпотези використаємо критерій Фішера-Снедекора, тобто функцію, за формулою

$$F_{емп} = \frac{S_{факт}^2}{S_{залиш}^2} = \frac{14,2292}{3,6042} = 3,948 .$$

За таблицю критичних значень для $p \leq 0,05$ та ступенів свободи

$$k_1 = p - 1 = 4 - 1 = 3 ; k_2 = (q - 1) \cdot p = (4 - 1) \cdot 4 = 12$$

$$\text{знаходимо } F_{кр}(0,05; 3; 12) = 3,5 .$$

Оскільки $F_{кр} < F_{емп}$, то робимо висновок про суттєвий вплив обраних педагогічних умов на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників і відкидаємо нульову гіпотезу.

Аналогічну процедуру застосування факторного аналізу було застосовано і для перевірки дієвості виділених організаційно-педагогічних умов для слухачів НАДПСУ. Дві педагогічні умови є наскрізними, тобто вони здійснюють вплив на формування соціально-економічної компетентності у бакалаврів і розвиток у слухачів, а дві

Таблиця 1.2

Допоміжна таблиця для розрахунку залишкової та факторних дисперсій

Компоненти соціально-економічної компетентності	Рівні фактора							
	Орієнтація освітнього процесу НАДПСУ на активне програмно-мотивоване опанування курсантами соціально-економічних компетенцій / розвиток мотивації у слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативно-тактичному рівні		Створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії НАДПСУ та ДПСУ		Використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту/ урахування науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативного-тактичного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ		Впровадження навчально-методичного забезпечення з метою безперервної самоосвітньої діяльності курсантами та слухачами НАДПСУ	
	Y_{11}	$(Y_{11})^2$	Y_{12}	$(Y_{12})^2$	Y_{13}	$(Y_{13})^2$	Y_{14}	$(Y_{14})^2$
Мотиваційно-світоглядний	2,5625	6,566406	1,5625	2,441406	-0,4375	0,191406	-5,4375	29,56641
Інформаційно-змістовий	1,5625	2,441406	2,5625	6,566406	-1,4375	2,066406	-4,4375	19,69141
Конативно-деонтологічний	0,5625	0,316406	0,5625	0,316406	2,5625	6,566406	-2,4375	5,941406
Особистісно-рефлексивний	0,5625	0,316406	0,5625	0,316406	-0,4375	0,191406	1,5625	2,441406
Суми		9,640625		9,640625		9,015625		57,64063

педагогічні умови є новими, такими, що забезпечують її формування для здобувачів вищої освіти за другим (магістерським рівнем). Результати дослідження і допоміжні розрахунки подано в таблицях 1.3 та 1.4.

Статистичні гіпотези мають вигляд:

H_0 – фактор (рівні фактора організаційно-педагогічні умови) не впливає на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності слухачів магістратури.

H_1 – фактор суттєво впливає на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності слухачів магістратури.

Знайдемо загальну та факторну суми:

$$r_{\text{заг}} = \sum_{i=1}^q \sum_{j=1}^p (x_{ij} - \bar{x})^2 = 57;$$

$$r_{\text{факт}} = q \sum (\bar{x}_{sp} - \bar{x})^2 = 27,5.$$

У цьому випадку залишкова сума $r_{\text{залиш}} = 57 - 27,5 = 29,5$.

Обчислюємо факторну та залишкову дисперсії:

$$S_{\text{факт}}^2 = \frac{r_{\text{факт}}}{p-1} = \frac{27,5}{4-1} = 9,1667;$$

$$S_{\text{залиш}}^2 = \frac{r_{\text{залиш}}}{p(q-1)} = \frac{29,5}{4 \cdot 3} = 2,4583.$$

Для перевірки нульової гіпотези знову використаємо критерій Фішера-Снедекора, а саме:

$$F_{\text{емп}} = \frac{S_{\text{факт}}^2}{S_{\text{залиш}}^2} = \frac{9,1667}{2,4583} = 3,7288.$$

За таблицею критичних значень для $p \leq 0,05$ та ступенів свободи

$$k_1 = p - 1 = 4 - 1 = 3; k_2 = (q - 1) \cdot p = (4 - 1) \cdot 4 = 12$$

знаходимо $F_{\text{кр}}(0,05; 3; 12) = 3,5$.

Оскільки $F_{\text{емп}} > F_{\text{кр}}$, то можна зробити висновок про прийняття альтернативної гіпотези про вплив фактору (нульова гіпотеза в цьому випадку заперечує цей вплив), тобто про значний вплив визначених педагогічних умов на формування компонентного складу соціально-економічної компетентності слухачів магістратури.

Таблиця 1.3

Результати опитування експертної групи щодо впливу організаційно-педагогічних умов на компонентний склад соціально-економічної компетентності офіцерів оперативно рівня

Компоненти соціально-економічної компетентності	Організаційно-педагогічні умови			
	Орієнтація освітнього процесу НАДПСУ на активне програмно-мотивоване опанування курсантами соціально-економічних компетенцій / розвиток мотивації у слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативнотактичному рівні	Створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії НАДПСУ та ДПСУ	Використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту/ урахування науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативнотактичного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ	Впровадження навчально-методичного забезпечення з метою безперервної самоосвітньої діяльності курсантами та слухачами НАДПСУ
	f_1	f_2	f_3	f_4
Мотиваційно-світоглядний компонент	38	39	37	38
Інформаційно-змістовий компонент	33	38	40	37
Конативно-деонтологічний компонент	34	39	40	38
Особистісно-рефлексивний компонент	37	38	38	40
Середнє групове значення \bar{x}_{gr}	35,5	38,5	38,75	38,25
Загальне середнє значення \bar{x}	37,75			

Допоміжна таблиця для розрахунку залишкової та факторних дисперсій

Компоненти соціально-економічної компетентності	Рівні фактора							
	Орієнтація освітнього процесу НАДПСУ на активне програмування опанування курсантами соціально-економічних компетенцій / розвиток мотивації у слухачів щодо розвитку соціально-економічних знань та умінь і використання їх на оперативно-тактичному рівні		Створення інтегрованого освітнього простору, заснованого на взаємодії НАДПСУ та ДПСУ		Використання технологій модульного та проєктного навчання для набуття майбутніми офіцерами тактичного рівня вмінь і навичок ухвалення оптимальних рішень у змодельованих соціально-економічних ситуаціях професійного контексту/ урахування науково-педагогічними працівниками особливостей соціально-економічної діяльності під час вирішення майбутніми офіцерами оперативно-тактичного рівня управлінських, логістичних завдань на різних ділянках відповідальності ДПСУ		Впровадження навчально-методичного забезпечення з метою безперервної самоосвітньої діяльності курсантами та слухачами НАДПСУ	
	Y_{11}	$(Y_{11})^2$	Y_{12}	$(Y_{12})^2$	Y_{13}	$(Y_{13})^2$	Y_{14}	$(Y_{14})^2$
Мотиваційно-світоглядний компонент	0,25	0,0625	1,25	1,5625	-0,75	0,5625	0,25	0,0625
Інформаційно-змістовий компонент	-4,75	22,5625	0,25	0,0625	2,25	5,0625	-0,75	0,5625
Конативно-деонтологічний компонент	-3,75	14,0625	1,25	1,5625	2,25	5,0625	0,25	0,0625
Особистісно-рефлексивний компонент	-0,75	0,5625	0,25	0,0625	0,25	0,0625	2,25	5,0625
Суми		37,25		3,25		10,75		5,75

Висновки. Отже, застосування методів математичної статистики підтвердило потенційність впливу запропонованих педагогічних умов на формування складових компонентів соціально-економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників та слухачів магістратури на рівні статистичної значущості $p \leq 0,05$.

Це дало змогу визначити сукупність педагогічних умов соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ. Під «сукупністю» ми розуміємо взаємопов'язану систему заходів з організації педагогічного процесу, структура якої є, з одного боку, цілісною, а з іншого – гнучкою, динамічною, що передбачає розгортання такого процесу в оптимальному режимі на кожному новому його етапі. До таких чинників зараховано педагогічні умови, впровадження яких допоможе вирішити необхідні завдання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балашова Ю. В. Педагогічні умови формування економічної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 20.02.02. Хмельницький, 2002. 20 с.
2. Білорус А. М. Педагогічні умови формування

інформаційної культури у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Хмельницький, 2007. 21 с.

3. Боровик Л. В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників: теорія та практика : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. С. 215–217.

4. Веретільник В. В., Діденко О. В. Обґрунтування педагогічних умов розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі магістерської підготовки. Science Rise. 2017. № 2(10). С. 46–50.

5. Коцера Д. М. Шляхи та умови удосконалення виховання курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України : дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький, 2000. 220 с.

6. Кучеренко А. А. Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2005. 250 с.

7. Левчук Н. П. Педагогічні умови розвитку економічної компетентності у слухачів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)* : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22–23 вересня 2017 р.). Львів, 2017. С. 112–113.

8. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. К. : Кондор, 2009. 670 с.

9. Маслій О. М. Організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу у сфері військово-економічної логістики: результати експерименту. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2010. № 2. С. 79–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2010_2_17

10. Нечаєв В. П., Берідзе Г. М., Кононенко В. В., Рябушенко Н. В., Брадул О. М. Теорія планування експерименту : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 231 с.

11. Новейший философский словарь / сост. и глав. ред. А. А. Грицанов ; 3-е изд., исправл. Мн. : Книжный Дом, 2003. 1280 с.

12. Полюк В. С. Організаційно-педагогічні умови контролю навчальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2004. 220 с.

13. Тушко К. Ю. Педагогічні умови формування економічної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2009. 320 с.

14. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. – К. : Либідь, 2003. 560 с.